

Писарева Е. А.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права і процесу
Донецького національного університету імені Василя Стуса*

Воронов Д. О.,

*помічник адвоката
Адвокатського об'єднання «Могильницький та партнери»,
аспірант
Донецького національного університету імені Василя Стуса*

КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОНАННЯМ РІШЕНЬ ТА ДОДЕРЖАННЯМ ВИСНОВКІВ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ: ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню особливостей та окремих проблемних аспектів здійснення контролю за виконанням рішень та додержанням висновків Конституційного Суду України (КСУ).

Зазначається, що однією з проблем у діяльності КСУ є виконання його рішень та додержання висновків. Існують випадки затягування, невиконання та неналежного виконання рішень КСУ, що безпосередньо пов'язано з певними прогалинами та недосконаlostями законодавства щодо контролю за виконанням рішень та додержанням висновків КСУ.

На підставі аналізу чинного законодавства та наукових розвідок з питань контролю за виконанням рішень та додержанням висновків КСУ автори зазначають, що такий контроль у розумінні частини 1 статті 97 Закону № 2136-VIII є складовою частиною конституційного контролю і полягає у діях, що вчиняються КСУ та відповідними державними органами, означеними у рішенні або висновку КСУ, з метою перевірки діяльності відповідних органів та посадових осіб, на яких покладені певні обов'язки з виконання рішень та додержання висновків КСУ.

Визначено, що КСУ наділений спеціальними повноваженнями щодо здійснення контролю за виконанням рішень та додержанням висновків КСУ: 1) встановлює порядок і строки виконання рішень та додержання висновків КСУ; 2) зобов'язує відповідні державні органи забезпечити контроль за виконанням рішень, додержанням висновків; 3) вимагає від відповідних органів письмове підтвердження виконання рішень, додержання висновків; 4) збирає інформацію про стан виконання рішень та додержання висновків КСУ; 5) узагальнює практику виконання актів КСУ за результатами конституційного провадження; 6) у разі наявності інформації про невиконання рішень, недодержання висновків КСУ, вирішує питання про вжиття заходів щодо притягнення посадових осіб до кримінальної відповідальності за умисне невиконання ними рішення або умисне недодержання ними висновку КСУ, а також про включення відповідної інформації до щорічної інформаційної доповіді КСУ; 7) здійснює підготовку та оприлюднення щорічної інформаційної доповіді КСУ.

Автори стверджують, що при покладенні обов'язку на відповідні державні органи забезпечити контроль за виконанням рішення, додержанням висновку КСУ, компетенція

КСУ з контролю за виконанням рішення та додержанням висновку КСУ не знімається та не перекладається повністю на відповідні державні органи, а тому КСУ також є відповідальним за належне виконання його рішень і додержання висновків та є компетентним активно впливати на їх реалізацію.

Ключові слова: Конституційний Суд України, виконання рішень Конституційного Суду України, додержання висновків Конституційного Суду України, конституційний контроль, контроль за виконанням рішень та додержанням висновків, притягнення до відповідальності.

Постановка проблеми. Конституційний Суд України (далі – КСУ) є органом конституційної юрисдикції, який забезпечує верховенство Конституції України, яка є Основним Законом держави та охороняє найважливіші сфери суспільних відносин, а тому потребує посиленого захисту. Як зазначає Р. Мартинюк, КСУ має за мету забезпечення єдино правильного розуміння й водночас застосування Конституції та законів України, що є однією з найважливіших ознак правової держави: права органу конституційної юрисдикції у встановлених законом формах здійснювати контроль за відповідністю Конституції України чинному законодавству, а також гарантувати верховенство Конституції України як Основного Закону держави на всій території України [1, с. 146].

Однак, як показує практика функціонування КСУ, суттєвою перешкодою у виконанні означеного завдання є проблема виконання його актів [2, с. 213]. Існують випадки затягування, невиконання та неналежного виконання рішень КСУ, що безпосередньо пов'язано з певними прогалинами та недосконаlostями законодавства щодо контролю за виконанням рішень та додержанням висновків КСУ.

Метою статті є визначення особливостей та проблемних аспектів здійснення контролю за виконанням рішень та додержанням висновків КСУ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями дослідження проблем конституційного контролю загалом та контролю виконання рішень та додержання висновків КСУ зокрема присвячені праці таких вчених, як Д.М. Белов, О.М. Буханевич, А.М. Івановська, А.Р. Крусян, Р. Мартинюк, К.С. Миша-

нич, В.А. Пахомова, С.В. Пілюк, І.К. Полховська, В.Є. Ско-
мороха, В.Л. Федоренко, Т.О. Цимбалістий, Л. Чубар та інші.

Виклад основного матеріалу. Слід зауважити, що зако-
нодавцем на КСУ покладена можливість впливати на процес
виконання його рішень та додержання висновків за допомогою
певних механізмів контролю. Для розуміння цього процесу
є доцільним звернутися до визначення поняття «контроль».

В.М. Гарашук, визначаючи етимологію слова «контроль»,
посилається на Словник іноземних слів, який визначає кон-
троль (від фр. «controle») як перевірку або спостереження
з метою перевірки [3].

Як вказує С.М. Кушнір, «слово «контроль» слід тлумачити
як перевірку, а також спостереження з метою перевірки для
протидії чомусь небажаному, виявлення протиправної пове-
дінки з боку кого-небудь, запобігання їй і припинення проти-
правної поведінки з боку кого-небудь» [4, с. 56]. Це визначення
найбільш повно відповідає юридичному змісту контролю як
форми реалізації повноважень державних структур, що виявля-
ється в конкретній контрольній діяльності [5, с. 6].

На думку О.С. Шморгун, під час здійснення контролю
суб'єкт контролю здійснює перевірку і облік того, як контро-
льований об'єкт виконує покладені на нього завдання та реалізує
свої функції. Контроль використовується для перевірки
відповідальності діяльності учасників суспільних відносин
встановленим приписам, у рамках і межах яких вони мають
діяти і є одним із найважливіших елементів державного управ-
ління та основним засобом забезпечення законності й дисци-
пліни в ньому [6, с. 146].

Контроль, як одна з важливих функцій державної влади
та управління, дозволяє не лише виявляти, але й попереджувати
помилки і недоліки в роботі учасників управління, віднаходити
нові резерви та можливості [7, с. 25]. На думку М.С. Студе-
нікіної, контроль полягає у спостереженні за відповідністю
діяльності підконтрольного об'єкта приписам, отриманим від
об'єкта, тобто органів або посадових осіб [8, с. 49].

Аналізуючи питання контролю за виконанням рішень
та додержанням висновків КСУ, треба зазначити, що поняття
«контроль» використовується у різних розуміннях: як поняття
конституційного контролю та безпосередньо як контроль за
виконанням рішення, додержанням висновку КСУ, що передба-
чено частиною 1 статті 97 Закону України «Про Конституцій-
ний Суд» (далі – Закон № 2136-VIII) [9].

У юридичній літературі даються різні визначення поняття
«конституційного контролю». Наприклад, М. Нудель вважає,
що конституційний контроль (нагляд) – це перевірка законів
на відповідність їх конституції [10, с. 29]. А. Бланкенгель дає
визначення конституційного контролю як діяльності, що полягає
в обмеженні влади і вирішенні конфліктів [11, с. 104].

В.М. Шаповал трактує конституційний контроль як діяль-
ність судів загальної або конституційної юрисдикції або так
званих несудових органів, спрямовану передусім на вирішення
питань конституційності правових актів [12, с. 137].

Як зазначає М. Савенко, навіть з наведених визначень кон-
ституційного контролю, яким притаманне авторське бачення
його характерних ознак, можна виокремити два підходи до
його розуміння. У широкому розумінні конституційний кон-
троль – це діяльність компетентних органів державної влади
з перевірки, виявлення, визначення та усунення невідповідно-
сті нормативних актів Конституції України. У вузькому – це

діяльність судових і квазісудових органів із вирішення питань
конституційності нормативних та інших актів. На думку нау-
ковця, «судовий конституційний контроль можна визначити
як діяльність компетентних судових та (або) спеціалізованих
судових органів щодо перевірки, оцінки, визначення відповід-
ності законів, інших нормативно-правових актів Конституції
і вирішення питання про їх застосування або щодо їх консти-
туційності, яка здійснюється у формі судочинства і спрямована
на забезпечення правової охорони Конституції, встановлених
нею основ конституційного ладу, прав і свобод людини і грома-
дянина, конституційної законності» [13, с. 181].

Як зауважує С.В. Пілюк, одними з основних функцій орга-
нів конституційної юстиції у більшості країн у теперішній
час є забезпечення верховенства і прямої дії конституції, її
неухильного виконання усіма суб'єктами права на всій тери-
торії держави, а також контроль за дотриманням дії принципу
поділу влади, підтримання їхнього балансу і попередження
можливості узурпації державної влади якимось державним
органом [14, с. 551].

При цьому, на думку А.Р. Крусян, конституційний кон-
троль, який здійснюється КСУ в процесі формування консти-
туційного законодавства, має особливе значення. Зокрема, зав-
дяки контрольній діяльності органу конституційної юрисдикції
стає ефективнішою правова основа діяльності органів держав-
ної влади і місцевого самоврядування як нормативної основи
сучасних політико-правових перетворень, яка в сучасних умо-
вах потребує суттєвого удосконалення [15, с. 69].

Акцент на змістовному аспекті конституційного контролю
міститься у визначенні Ж. Овсепян, яка зазначає, що «консти-
туційний контроль є засобом і можливістю забезпечення ста-
більності суспільства шляхом послідовного і безперервного
характеру його розвитку за допомогою перевірки, виявлення,
констатації та усунення невідповідностей нормативних актів
Конституції, в ході якої органи конституційного контролю
уповноважені скасовувати виявлені невідповідності» [16, с. 47].

О. Зімін пропонує розглядати конституційний контроль не
лише як діяльність з перевірки на відповідність конституції
правових норм, а й як систему заходів, спрямованих на реальне
встановлення, підтримання, зміцнення і відновлення консти-
туційного порядку. Конституційний контроль дослідник визначає
як діяльність уповноважених органів державної влади (поса-
дових осіб) щодо встановлення, підтримання, зміцнення і від-
новлення конституційного порядку, яка полягає у перевірці на
відповідність конституції правових актів або дій спеціальних
суб'єктів державної влади (органів держави і посадових осіб зі
спеціальним конституційно-правовим статусом), а за необхід-
ності – в припиненні конституційних порушень і притягненні
винних до конституційної відповідальності [17, с. 8].

Так, на думку О.М. Буханевича та А.М. Івановської, наве-
дене визначення є одночасно широким і вузьким, оскільки воно,
з одного боку, охоплює такі важливі складові змісту консти-
туційного контролю як перевірка конституційності як актів, так
і дій органів державної влади та їх посадових осіб, а з іншого –
звужує коло об'єктів конституційного контролю, залишаючи за
його межами перевірку конституційності актів і дій осіб, що не
відносяться до «органів держави і посадових осіб зі спеціаль-
ним конституційно-правовим статусом», наприклад, органів
місцевого самоврядування, членів і (або) прихильників полі-
тичної партії тощо, що має місце в окремих країнах [18].

Проаналізувавши думки науковців стосовно поняття конституційного контролю, слід зазначити, що існує два основних підходи: у вузькому розумінні конституційний контроль – це діяльність компетентних органів державної влади з перевірки, виявлення, визначення та усунення невідповідності нормативних актів Конституції України; у широкому – це діяльність КСУ, судових органів та інших органів і посадових осіб із вирішення питань, що виникають у зв'язку з перевіркою конституційності нормативних та інших актів.

Як зазначає Л. Чубар, «виконання рішень КСУ, по суті, завершує процедуру конституційного контролю. А питання виконання рішень і висновків КСУ не належить безпосередньо до конституційного судочинства, а є компетенцією тих державних органів, органів місцевого самоврядування та посадових осіб, яким адресовано відповідне рішення чи висновок» [19, с. 55]. Це передбачено і частиною 1 статті 97 Закону № 2136-VIII, де КСУ надано право зобов'язати відповідні державні органи забезпечити контроль за виконанням рішення, додержанням висновку КСУ.

Очевидно, що хоча у вказаній нормі використовується поняття контролю без відсилання до конституційного контролю як категорії, перше повинно розумітися як складова частина останнього, однак лише у широкому розумінні даного поняття, оскільки під конституційним контролем в цьому сенсі розуміються і дії, що пов'язані з процесом перевірки конституційності нормативних та інших актів, що охоплюється можливістю КСУ зобов'язати відповідні державні органи забезпечити контроль за виконанням рішення, додержанням висновку КСУ.

Таким чином, контроль за виконанням рішення, додержанням висновку КСУ слід розуміти як дії, що вчиняються КСУ та відповідними державними органами, означеними у рішенні або висновку КСУ, з метою перевірки діяльності відповідних органів та посадових осіб, на яких покладені певні обов'язки з виконання рішень та додержання висновків КСУ.

Крім того, що КСУ може зобов'язати відповідні державні органи забезпечити контроль за виконанням його рішення та висновку, він також має право вимагати від відповідних органів письмове підтвердження виконання рішення, додержання висновку (частина 2 статті 9 Закону № 2136-VIII), а також здійснювати моніторинг стану виконання рішень та додержання висновків і вирішувати питання, пов'язані з невиконанням рішень та недодержанням висновків, що передбачено главою 7 Регламенту КСУ [20].

Аналіз статей 97, 98 Закону № 2136-VIII і глави 7 Регламенту КСУ дає можливість стверджувати, що КСУ здійснює власний контроль за виконанням рішень та додержанням висновків через певні дії: 1) встановлює порядок і строки виконання рішень та додержання висновків КСУ; 2) зобов'язує відповідні державні органи забезпечити контроль за виконанням рішень, додержанням висновків; 3) вимагає від відповідних органів письмове підтвердження виконання рішень, додержання висновків; 4) збирає інформацію про стан виконання рішень та додержання висновків КСУ; 5) узагальнює практику виконання актів КСУ за результатами конституційного провадження; 6) у разі наявності інформації про невиконання рішень, недодержання висновків КСУ, вирішує питання про вжиття заходів щодо притягнення посадових осіб до кримінальної відповідальності за умисне невиконання ними рішення або умисне недодержання ними висновку КСУ, а також про

включення відповідної інформації до щорічної інформаційної доповіді КСУ; 7) здійснює підготовку та оприлюднення щорічної інформаційної доповіді КСУ.

При цьому слід зазначити, що вчинення перших трьох дій є правом КСУ, отже носить диспозитивний характер, законодавець не передбачив жодних критеріїв, за якими КСУ повинен вирішувати, чи встановлювати порядок і строки виконання рішень, висновків та чи покласти обов'язок на відповідні державні органи забезпечити контроль за їх виконанням.

На нашу думку, відсутність законодавчо закріплених критеріїв встановлення порядку і строків виконання рішень КСУ може призвести до загострення політичних відносин та кризи конституціоналізму, що продемонструвала ситуація, пов'язана із винесенням рішення КСУ від 27 жовтня 2020 року № 13-р/2020 [21]. Закріплення вказаних критеріїв буде ефективним лише у тому випадку, коли у кожній справі КСУ буде зобов'язаний у мотивувальній частині рішення, що виноситься за результатами розгляду справи, вказувати на врахування ним згаданих критеріїв.

З іншого боку, КСУ акцентує увагу, що «встановлення порядку та строків виконання рішення, додержання висновку – це право КСУ, а не його обов'язок; КСУ використовує його, керуючись мотивами доцільності встановлення конкретного режиму виконання його акту» [22].

В цьому контексті слід наголосити, у Рішенні КСУ від 14 грудня 2000 р. № 15-рп/2000 зазначено, що системне тлумачення нормативних положень у контексті Конституції України свідчить, що рішення КСУ незалежно від того, визначено в них порядок і строки їх виконання чи ні, є обов'язковими до виконання на всій території України. Органи державної влади, органи Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, посадові та службові особи, громадяни та їх об'єднання, іноземці, особи без громадянства повинні утримуватись від застосування чи використання правових актів або їх положень, визнаних неконституційними.

Рішення КСУ мають пряму дію і для набрання чинності не потребують підтверджень з боку будь-яких органів державної влади.

Відповідно до змісту Закону про КСУ, у разі необхідності КСУ може визначити у своєму рішенні, висновку додаткові заходи, пов'язані з порядком їх виконання, звернувши увагу на терміновість чи обов'язки щодо його забезпечення. При цьому незалежно від того, чи визначено в рішенні, висновку КСУ, зокрема, порядок його виконання, відповідні державні органи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Проте додаткове визначення у рішеннях, висновках КСУ порядку їх виконання не скасовує і не піднімає загальної обов'язковості їх виконання [23].

Обов'язковість рішень та висновків, ухвалених КСУ, закріплено і у статті 151-2 Конституції України, а також у статті 2 Закону № 2136-VIII.

Слід зауважити, що при покладенні обов'язку на відповідні державні органи забезпечити контроль за виконанням рішення, додержанням висновку КСУ, компетенція КСУ з контролю за виконанням рішення та додержанням висновку КСУ не знімається та не перекладається повністю на відповідні державні органи, що підтверджується, на нашу думку, наступним. По-перше, поняття конституційного контролю допускає одно-

часну паралельну діяльність не тільки КСУ, але й інших органів з питань, що виникають у зв'язку з перевіркою конституційності нормативних та інших актів.

По-друге, законодавцем у частині 2 статті 97 Закону № 2136-VIII та пункті 2 параграфу 78 Регламенту КСУ встановлено, що КСУ може вимагати від відповідних органів письмове підтвердження виконання рішення, додержання висновку. З аналізу цих положень можна дістатись висновку, що означена можливість КСУ відноситься як до випадків, коли КСУ передбачило у рішенні чи висновку покладення обов'язку по забезпеченню контролю за їх виконанням на відповідні органи, так і у випадках відсутності покладення такого обов'язку.

По-третє, пунктом 3 параграфу 78 Регламенту КСУ передбачено, що якщо надана органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами інформація за письмовим запитом КСУ свідчить про невиконання рішень, недодержання висновків, а також якщо за результатами моніторингу стану виконання рішень, додержання висновків КСУ наявна інформація про невиконання рішень, недодержання висновків, КСУ на засіданні вирішує питання про вжиття заходів щодо притягнення посадових осіб до кримінальної відповідальності за умисне невиконання ними рішення КСУ або умисне недодержання ними його висновку. При цьому це відноситься як до випадків, коли КСУ передбачило у рішенні чи висновку покладення обов'язку по забезпеченню контролю за їх виконанням на відповідні органи, так і у випадках відсутності покладення такого контролю.

Таким чином, при покладенні обов'язку на відповідні державні органи забезпечити контроль за виконанням рішення, додержанням висновку КСУ, компетенція КСУ з контролю за виконанням рішення та додержанням висновку КСУ не знімається та не перекладається повністю на відповідні державні органи, а тому КСУ також є відповідальним за належне виконання його рішень і додержання висновків, та є компетентним активно впливати на їх реалізацію.

Параграфом 77 Регламенту КСУ закріплено, що КСУ здійснює моніторинг стану виконання рішень та додержання висновків КСУ. Збирання інформації про стан виконання рішень та додержання висновків КСУ, узагальнення практики виконання актів КСУ за результатами конституційного провадження покладено на Секретаріат КСУ.

Як зазначає О. Поляк, найдієвішим управлінським інструментом у розвинених країнах світу вважається моніторинг, що підтверджується надзвичайним розширенням меж його використання. Ця категорія визначається як процес постійного накопичення інформації з усіх визначених аспектів, мета якого визначити хід виконання та остаточне завершення запланованих дій, а також сприяти досягненню бажаної мети. Моніторинг виявляє проблеми, що постають у процесі реалізації завдань, дає змогу вносити вчасні корективи до того, як вони стануть занадто серйозними чи некерованими [24].

Для проведення моніторингу КСУ може звернутися з письмовим запитом до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб з метою отримання інформації, відповіді на запитання або роз'яснення про дії (заходи), спрямовані на виконання рішень та додержання висновків КСУ. Таке повноваження КСУ закріплено в частині 2 статті 97 Закону № 2136-VIII «Порядок виконання рішень та висновків Суду» та у пункті 2 параграфу 78 Регла-

менту КСУ «Вирішення питань, пов'язаних з невиконанням рішень та недодержанням висновків Суду», хоча прямо законодавець не пов'язує його з моніторингом. Вважаємо за доцільне дане повноваження КСУ закріпити у параграфу 77 Регламенту КСУ «Моніторинг стану виконання рішень та додержання висновків Суду», бо саме ця інформація надасть КСУ можливість зробити висновок про стан виконання рішень і додержання висновків та стане підґрунтям до порушення питання про притягнення до відповідальності за невиконання рішень та недодержання висновків КСУ. Крім того, таке звернення має на меті отримання інформації, відповіді на запитання або роз'яснення про дії (заходи), які спрямовані на виконання рішень та додержання висновків КСУ, що співпадає з метою моніторингу в цілому – визначення ходу виконання та остаточного завершення запланованих дій.

Водночас, як зазначає КСУ у Щорічній інформаційній доповіді за 2019 рік [22], Секретаріат КСУ не має ні організаційних, ні правових можливостей здійснювати оперативну діяльність, спрямовану на з'ясування ситуації щодо реалізації актів КСУ в державі; він має узагальнювати інформацію, отриману з різних джерел (компетентні державні органи, правозахисні організації, аналітичні центри тощо) і вчасно інформувати КСУ про стан виконання (додержання) його актів.

Дійсно, як зауважують науковці, «у конституційному судочинстві відсутній спеціальний орган, який би здійснював контроль за виконанням актів КСУ, на кшталт виконавчої служби» [2, с. 215]. В такому разі постає питання про доцільність існування окремого органу або законодавчого визначення уповноважених органів чи осіб, як це зроблено в деяких країнах світу. Так, за Конституцією Австрії виконання рішень Конституційного Суду покладається або на звичайні суди, або на Федеральний Президент, який призначає конкретним виконавцем орган Федерації чи земель, у тому числі федеральну армію [25, с. 106]. В Греції виконання рішень Конституційного Суду забезпечується лише діями судів загальної юрисдикції, в Албанії такий орган може бути визначений тільки у рішенні Конституційного Суду по конкретній справі, в Японії, Литві, Молдові на компетентні органи покладено обов'язок вжити невідкладні заходи щодо прийняття закону [19, с. 55]. В більшості країн контроль здійснюється безпосередньо самим Конституційним Судом.

В цьому сенсі доречними є пропозиції науковців, які зазначають, що перевірка (контроль) виконання рішень щодо неконституційності нормативно-правового акту повністю або в окремій частині може здійснюватись шляхом послідовного спостереження за ходом законотворчої роботи щодо усунення прогалин, які викликані рішенням суду; щодо тих рішень, у яких визначено порядок їх виконання, варто перевіряти наявність відповідного реагування на офіційному сайті Верховної Ради України, інших вищих органів державної влади або наділення КСУ правом законодавчої ініціативи лише в частині правових норм, які були предметом його розгляду [26, с. 72].

На думку І.М. Ласько, «найменш затратним та найбільш ефективним способом регулювання прогалин може бути надання КСУ повноваження заповнювати прогалини. КСУ, розглядаючи питання конституційності нормативно-правових актів (або окремих положень) та приймаючи рішення про їх неконституційність, повинен звернути увагу на те, чи не має прогалини в цьому випадку, через яку конституційні права не можуть бути реалізованими» [27, с. 3].

Контроль за виконанням рішень і висновків КСУ може здійснюватися й шляхом вжиття заходів щодо притягнення посадових осіб до кримінальної відповідальності за умисне невиконання ними рішення або умисне недодержання ними висновку КСУ. Відповідна постанова КСУ ухвалюється на його засіданні у разі:

якщо надана органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами інформація за письмовим запитом КСУ свідчить про невиконання рішень, недодержання висновків КСУ;

якщо за результатами моніторингу стану виконання рішень, додержання висновків КСУ наявна інформація про невиконання рішень, недодержання висновків КСУ.

Положення пункту 3 параграфу 78 Регламенту КСУ не містять конкретної процедури проведення такого засідання КСУ, крім того, не наданий і перелік заходів, які можуть бути вжиті у даній ситуації. Напевно, йдеться про вирішення питання про звернення до компетентних органів щодо порушення кримінального провадження. На сьогодні випадків притягнення до кримінальної відповідальності за невиконання рішень, недодержання висновків КСУ немає, що підтверджує наявність проблем у даному питанні.

Відповідно до пункту 5 частини 3 статті 42 та статті 43 Закону № 2136-VIII КСУ на своєму офіційному вебсайті оприлюднює щорічну інформаційну доповідь, підготовка якої здійснюється відповідно до Регламенту КСУ. Згідно з пунктом 1 параграфу 31 Регламенту КСУ, щорічна інформаційна доповідь КСУ є аналітичним документом, що має містити відомості за попередній рік, зокрема, щодо інформації про те, які державні органи КСУ зобов'язав забезпечити контроль за виконанням рішення, додержанням висновку; а також чи всі акти, ухвалені КСУ у цей період, було виконано. Тобто у щорічній інформаційній доповіді КСУ відображає стан контролю за виконанням рішень і додержанням висновків КСУ.

Так, у Щорічній інформаційній доповіді за 2018 рік КСУ вказав, що за конституційними зверненнями у 2018 році КСУ у рішеннях та висновках не зобов'язував державні органи забезпечувати контроль за їх виконанням.

Натомість КСУ зазначає, що у 2018 році КСУ набагато активніше використовував можливості щодо визначення порядку виконання його рішень, ніж у попередні роки. Це стосується, зокрема, випадків, коли КСУ, визнаючи таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), певне положення закону, до якого було внесено зміни, спеціально зазначав про необхідність застосування його у первинній редакції (Рішення від 4 грудня 2018 року № 11-р/2018); коли КСУ з метою відновлення рівня соціального захисту певних груп населення, який було знижено в результаті здійснених Верховною Радою України законодавчих змін, спеціально вказував на потребу передбачати необхідні кошти у Державному бюджеті України та вносити відповідні зміни до законів України (Рішення від 18 грудня 2018 року № 12-р/2018); коли КСУ, визнаючи положення закону таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), відтермінував момент втрати ним чинності з метою надання можливості для уникнення прогалини в законодавчому регулюванні (Рішення від 18 грудня 2018 року № 12-р/2018) [28].

У 2019 році КСУ лише у двох рішеннях надав вказівки щодо їх практичної реалізації. Однак відсутність таких вказівок

в інших випадках не означає, що цей акт не підлягає реалізації. «У будь-якому випадку визнання неконституційним означає втрату нормативним актом чинності (повністю або в конкретній частині); це зумовлює виникнення законодавчих прогалин, порушує цілісність, системність правового регулювання в конкретній сфері суспільного життя; відтак можуть опинитися під загрозою порушення й конституційні права і свободи людини і громадянина. Тому практично усі рішення чи висновки КСУ (крім тих, якими норми чинних нормативно-правових актів або законопроектів щодо внесення змін до Конституції України визнаються такими, що відповідають Конституції) підлягають дослідженню в частині їх практичної реалізації» [22].

Висновки. Отже, підсумовуючи вищевикладене, можна зазначити, що контроль за виконанням рішення, додержанням висновку КСУ у розумінні частини 1 статті 97 Закону № 2136-VIII є складовою частиною конституційного контролю і полягає у діях, що вчиняються КСУ та відповідними державними органами, означеними у рішенні або висновку КСУ, з метою перевірки діяльності відповідних органів та посадових осіб, на яких покладені певні обов'язки з виконання рішень та додержання висновків КСУ.

КСУ наділений спеціальними повноваженнями щодо здійснення контролю за виконанням рішень та додержанням висновків КСУ. При покладенні обов'язку на відповідні державні органи забезпечити контроль за виконанням рішення, додержанням висновку КСУ, компетенція КСУ з контролю за виконанням рішення та додержанням висновку КСУ не знімається та не перекладається повністю на відповідні державні органи, а тому КСУ також є відповідальним за належне виконання його рішень і додержання висновків та є компетентним активно впливати на їх реалізацію.

Література:

1. Мартинюк Р. Взаємодія Конституційного Суду України з Верховною Радою України в контексті принципу поділу влади. *Вісник Львівського університету. Серія «Юридичні науки»*. 2011. Вип. 54. С. 146.
2. Полховська І.К., Пахомова В.А. Проблемні аспекти виконання рішень Конституційного Суду України. *Форум права*. 2016. № 3. С. 213–218.
3. Гарашук В.М. Контроль та нагляд у державному управлінні. Харків: Фоліо, 2002. 176 с.
4. Кушнір С.М. Державний контроль у сфері вищої освіти в Україні: організаційно-правовий аспект: дис... докт. юрид. Наук: 12.00.07. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Запорізький національний університет. Київ-Запоріжжя. 2017. 403 с.
5. Андрійко О.Ф. Державний контроль в Україні: організаційно-правові засади. Київ: Наукова думка, 2004. 302 с.
6. Шморгун О.С. Контроль і нагляд як важливі складові діяльності органів публічного управління. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2008. Вип. 19. С. 145–151.
7. Нижник Н., Машков О., Мосов С. Контроль у сфері державного управління. *Вісник Української Академії державного управління при Президенті України*. 1998. № 2. С. 23–31.
8. Попова В.И., Студеникина М.С. Советское административное право: учебник. Москва: Юрид. лит., 1982. 286 с.
9. Про Конституційний Суд України: Закон України від 16 жовтня 1996 року № 422/96-ВР. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/422/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
10. Нудель М.А. Конституционный контроль в капиталистических странах. Москва, 1968. 224 с.

11. Бланкенгель А. Теория и практика конституционного контроля в ФРГ. *Советское государство и право*. 1989. № 1. С. 102–109.
12. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн. Академічний курс. Київ. 2010. 464 с.
13. Савенко М. Конституційний контроль змін до Конституції України. *Вісник Конституційного Суду України*. 2011. № 4-5. С. 179–184.
14. Пілюк С. В. Сучасні моделі конституційного контролю. *Форум права*. 2012. № 3. С. 550-557.
15. Крусян А. Конституційний контроль та процеси політико-правових перетворень в сучасній Україні. *Матеріали міжнародної конференції, присвяченої 20-ій річниці Конституційного Суду України «Конституційний контроль і процеси демократичної трансформації у сучасному суспільстві»*. 2016. С. 68-74.
16. Овсепян Ж.И. Судебный конституционный контроль в зарубежных странах. Правовая защита конституций. Ростов-на-Дону: Литера-Д, 1992. 320 с.
17. Зимин А.В. Конституционный контроль в системе разделения властей: теоретико-правовые аспекты : автореф. дисс. канд. юрид. наук. 12.00.01. Москва. 2002. 23 с.
18. Буханевич О.М., Ивановська А.М. Конституційний контроль як вид державного контролю: змістовно-функціональна характеристика. *Публічне право*. 2019. № 4 (36). С. 9-18. URL: https://www.publichne-pravo.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=131:pp-2019-36-01&catid=92&Itemid=483&lang=uk.
19. Чубар Л. Обов'язок державних органів виконувати рішення конституційних судів. *Вісник Конституційного Суду України*. 2001 № 5. С. 55–59.
20. Про Регламент Конституційного Суду України: постанова Конституційного Суду України від 22 лютого 2018 року № 1-пс/2018. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0001710-18#Text>.
21. Рішення Конституційного Суду України від 27.10.2020 р. № 13-р/2020 у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції», Кримінального кодексу України. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-20#Text>.
22. Щорічна інформаційна доповідь Конституційного Суду України за 2019 рік: загв. пост. Конституційного Суду України від 26 березня 2020 р. № 19-п/2020. URL: http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/dopovid_2019.pdf.
23. Рішення Конституційного Суду України від 14.12.2000 р. № 15-рп/2000 (справа про порядок виконання рішень Конституційного Суду України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-00#Text>.
24. Поляк О. Моніторинг як інструмент якості управління органами місцевого самоврядування. *Управлінські, правові та соціально-економічні чинники розвитку Української держави у XXI столітті: матеріали VI науково-практичної конференції, 18-19 квітня 2008 р., Чернівецька філія МАУП*. 2008. Вип. VI. С. 87–92.
25. Окуньков Л.А. Конституции государств Европы: в 3-х томах. Москва : НОРМА, 2001. Т. 1. 824 с.
26. Белов Д.М., Мишанич К.С. Проблеми виконання рішень Конституційного Суду України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. 2015. Вип. 30. Т. 1. С. 70–75.
27. Ласько І.М. Питання виконання рішень Конституційного Суду України та визнання нормативно-правового акту у сфері соціального забезпечення неконституційним. *Судова ателіяція*. 2013. № 2 (31).
28. Щорічна інформаційна доповідь Конституційного Суду України за 2018 рік: загв. пост. Конституційного Суду України від 06 червня 2019 р. № 22-п/2019. URL: http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/dopovid_2018.pdf.

Pysarjeva E., Voronov D. Control over the implementation of decisions and compliance with the conclusions of the Constitutional Court of Ukraine: some problematic aspects

Summary. The article is devoted to the study of the features and individual problematic aspects of monitoring the implementation of decisions and compliance with the conclusions of the Constitutional Court of Ukraine (CCU).

It is noted that one of the problems in the activities of the CCU is the implementation of its decisions and compliance with the conclusions. There are cases of delay, non-compliance and improper execution of decisions of the Constitutional Court, directly related to certain gaps and imperfections in the legislation on monitoring the implementation of decisions and compliance with the conclusions of the Constitutional Court.

Based on the analysis of the current legislation and scientific research on the control over the implementation of decisions and compliance with the conclusions of the Constitutional Court of Ukraine, the authors note that such control in the understanding of part 1 of Article 97 of Law: bodies designated in the decision or conclusion of the Constitutional Court, in order to check the activities of the relevant bodies and officials who are entrusted with certain responsibilities for the implementation of decisions and compliance with the conclusions of the Constitutional Court.

It was determined that the CCU is endowed with special powers to monitor the implementation of decisions and compliance with the findings of the CCU: 1) establishes the procedure and deadlines for the implementation of decisions and compliance with the findings of the CCU; 2) obliges the relevant state bodies to ensure control over the implementation of decisions, compliance with the conclusions; 3) requires from the relevant authorities a written confirmation of the implementation of decisions, compliance with the conclusions; 4) collects information on the status of implementation of decisions and compliance with the findings of the Constitutional Court; 5) summarizes the practice of executing acts of the Constitutional Court on the results of constitutional proceedings; 6) if there is information about non-compliance with decisions, non-compliance with the conclusions of the Constitutional Court, decides the issue of taking measures to bring officials to criminal liability for their deliberate failure to comply with the decision or their deliberate failure to comply with the conclusion of the Constitutional Court, as well as the inclusion of relevant information in the annual information report of the Constitutional Court; 7) preparation and publication of the annual information report of the CCU.

The authors affirm that when imposing the obligation on the relevant state bodies to ensure control over the execution of the decision, compliance with the withdrawal of the CCU, the competence of the CCU to monitor the implementation of the decision and the observance of the opinion of the CCU is not removed but is not transferred completely to the relevant state bodies, and therefore the CCU is also responsible for the proper executing its decisions and adhering to conclusions and is competent to actively influence their implementation.

Key words: Constitutional Court of Ukraine, implementation of decisions of the Constitutional Court of Ukraine, compliance with the conclusions of the Constitutional Court of Ukraine, constitutional control, control over the implementation of decisions and compliance with the conclusions, prosecution.